

Arendalsmøtet i 1887

Det forenede norske Arbeiderparti ble stiftet 21. og 22. august 1887 i Arendal. Til stede var 29 representanter fra 19 ulike arbeiderforeninger. Slik står det i partihistorier og hovedoppgaver. Men er disse opplysningene egentlig korrekte?

*Vanligvis kan vi holde oss til landsmøteprotokoller. Men fra Arendal finnes det ingen protokoll og vi er nødt til å bruke avisreferatene. **Social-Demokraten**¹, med undertittelen «Organ for det norske arbeiderparti», bragte to kortfattede artikler som gjengir resolusjonene, partiets vedtekter, valget til hovedstyret og sangtekstene. Noe referat inneholder avisa ikke. Ikke stort utførligere er **Arbeideren**²; «Det norske Arbeiderforbund's Organ». Det mest omfattende referatet sto i **Den vestlandske Tidende**³, «Adresse-Avis for Arendal og Omegn». Det er disse tre avisreferatene som har dannet grunnlaget for det som siden er blitt skrevet om Arbeiderpartiets stiftelsesmøte.*

*Det finnes imidlertid et fjerde referat, skrevet av en av møtets deltakere, Tønnes Tønnesen Lode⁴ fra Kristiansand. Hans beretning ble offentliggjort i **Fædrelandsvennen**⁵, og det er denne beretningen vi gjengir i det følgende. Lodes beretning fortjener av flere grunner vår interesse. Lode var ikke bare en av de mest aktive møtedeltakerne, han var — såvidt vites — også den eneste av dem som skrev et utførlig referat. Det bærer riktignok på enkelte punkter preg av den forsvarsposisjonen som den gryende bevegelse befant seg i, idet det understreker møtets alvor og seriøsitet, men når det gjelder selve referatet av debatten, er Lode en objektiv referent som på ingen måte understreker sine egne — og til dels omstridte — posisjoner.*

Lode er også den eneste som gir oss en fordeling av landsmøtorepresentantene. Ifølge hans oversikt deltok det ikke 29 representanter, men bare 28. Lodes tall beror neppe på en trykkfeil. Også i det første «Cirkulære fra Bestyrelsen for «Det forenede norske Arbeiderparti»», datert 1. oktober 1887, er det tale om 28 representanter. Følger vi Lodes referat, så fikk partiet etter lovkomiteens forslag opprinnelig navnet «Det norske Arbeiderparti». Det var iallfall komiteens formulering på møtets andre dag. «Dette havde ingen imod» refererer Lode, som selv var medlem av lovkomiteen. Da vedtektene ble behandlet på møtets tredje dag, fikk de tittelen «Regler for det forenede norske Arbeiderparti», og det er dette navnet som siden ble brukt.

Godtemplarokalet ved Ormtjern i Arendal der Arbeiderpartiet ble stiftet i dagene 21. — 23. august 1887.

Møtet i Arendal varte i 3 dager. Det begynte søndag den 21. august kl. 4 om ettermiddagen og varte til tirsdag den 23. august til ca. kl. 10 om kvelden. Her er alle referater enige. Den gale opplysningen om at møtet bare ble holdt 21. og 22. august, skriver seg antakelig fra Olav Kringens samling av landsmøtenes beslutninger og resolusjoner⁶. Siden har ingen nøyaktig lest de foreliggende referatene.

Vi skal her ikke ta opp spørsmålet om når partiet virkelig ble et parti. Men det kan være av interesse å vite når det fikk sine første medlemmer. Ifølge partiets lover kunne de arbeider, samholds- og fagforeninger bli medlem som anerkjente programmet. Den første foreningen som vedtok tilslutningen, var Den demokratiske arbeiderforeningen i Bergen⁷. Dette skjedde på en ekstraordinær generalforsamling den 18. september 1887.

E.Lo.

NOTER

1. *Social-Demokraten*, 27.8. og 3.9.1887
2. *Arbeideren*, 26.8., 2.9. og 8.9.1887
3. *Den vestlandske Tidende*, 23.8., 24.8., 25.8., 26.8. og 27.8.1887
4. Om Lode se vår introduksjon til artikkelen «Jeg er benyttet som politiets referent ved radikale eller «revolusjonære» møder», i *Tidsskrift for arbeiderbevegelsens historie*, 2, 1986, s. 165
5. *Fædrelandsvennen*, 29.8., 31.8. og 2.9.1887
6. *Landsmøter. Beslutninger og resolusjoner*. Samlet og ordnet av Olav Kringen, Kristiania 1910
7. *Arbeideren*, 21.10.1887

Arbeidermødet i Arendal

Som før meddelt i «Fædre[lands]v[ennen]» samledes de Deputerede om Eftermiddagen den 21de August i «Samholds» Lokale oppe ved Ormetjern. Lokalet, der er meget pent udstyret og rummer 4-500 Mennesker, blev efterhaanden paa det nærmeste fyldt med Repræsentanter og Tilhørere.

Kl. 4 tog dette Kropsarbeidernes Landsmøde sin Begyndelse. Følgende Foreninger var repræsenterede:

Socialdemokr. Forening Kr[isti]ania	ved	2 Dep.
Typografiske Fagforening	—	ved 1 Dep.
Stenhuggernes Do.	—	ved 1 Dep.
11 centralis. Do.	—	ved 2 Dep.
Det norske Arbeiderforbund Kr.ania	ved	1 Dep.
Skræddersv. Fagforening	—	ved 1 Dep.
Arbeidernes Underst.for Kr.sand	ved	2 Dep.
Socialdemokr. Forening Bergen	ved	1 Dep.
Samhold No.1 Arendal	ved	12 Dep.
Samhold No.2	—	ved 2 Dep.
Samhold No.3	—	ved 3 Dep.

Som man ser, var ingen af de ældre Arbeiderforeninger repræsenterede, og Mødet havde ogsaa derfor Præg af et virkeligt Arbeidermøde; thi næsten alle Deltagere var Kropsarbeidere.

Mødet aabnedes med Afsyngelse af følgende for Anledningen forfattet Sang:

Velkommen hver, hvis Glæde
er Reisning af vor Stand!
her i vor Broderkjæde
velkommen, Kvinde, Mand!
Det styrker og opliver
at mødes Ven med Ven,
som samme Tanke driver
til samme Kampe hen.

Alt dæmrer nu i Øster
den sande Frihedssol!
Den trætte Træller trøster
paa Jord fra Pol til Pol.
Vi hører Lyd af Hære,

som kjæmper for vor Sag;
vi retter Ryggen kjære
og stirer efter Dag.

Men ei ved Drømme tomme
vor Sag kan kjæmpes frem.
Arbeider! du maa komme
og kjæmpe trut med Klem.
Ja, op til Kamp mot Uret
og Stormandsvældets Død.
Spræng sønder Fangeburet,
vort Samfund kræv gjenfød!

Ja, lad og dette Møde
et Skridt os hjelpe frem!
Gid det til Kamp opløde
os mod hver Uret slem.
Det staalsætte og styrke
hver Mand, som møder her;
det fremme alt vort Yrke —
vort Broderskab især!

Efter Valg af Dirigent, hvortil udkaaredes Hr. Lærer O. Johnsen, Arendal, fremsattes følgende Spørgsmaal til Behandling: «Bør ikke de virkelige Arbeiderforeninger her i Landet slutte sig sammen om en fælles Organisation, ialfald for enkelte Hovedsagers Vedkommende?»

Hr. Landhandler Andr. Hansen holdt Indledningsforedrag og anbefalede, at Arbeiderne nu ved Sammenslutning maatte søge at fremme deres Hovedkrav, som han mente var: Almindelig Stemmeret, Normalarbejdsdag, Afskaffelse af Told paa Nødvendighedsartikler og Arbeidernes Andel i Nettoafkastningen.

Den paafølgende Diskussion gik i Tilslutning til Foredraget ut paa, at Sammenslutning var ønskelig, og at man burde vedtage et Program, hvorpaa Arbeidernes Hovedkrav og Bestræbelser skulde opføres; men som maatte være affattet saa, at alle Landes Arbeidere kunde samle sig om det.

Der aabenbarede sig nogen Meningsforskjel angaaende de Folk, der skulde kunne optages i Organisationen. Repræsen-

tanterne fra Kr.sand og Arbejderforbundet i Kr.ania m.fl. vilde kun optage Kropsarbeidere, medens Arbeidermødets Hovedtalere Carl Jeppesen og Chr. Knudsen, begge fra Krsitiaania, talte for Adgang for alle Samfundsklasser. Imidlertid blev Afgjørelsen heraf udsat, fordi den opnævnte Lovkomite kunde optage dette i Lovene, som senere skulde behandles.

Diskussionen dreiede sig nu om *Maaden* for Sammenslutningen. Kristianiarepræsentanterne fremhævede, at Organisationen burde grundlægges paa Fagforeningerne. Kun ved at Arbeiderne hævdede sig inden sine egne Fag, kunde Arbeidsstanden idetheletaget hæves. Fagforeningerne var Organisationens Livaarer; kun de havde vist sig levedygtige. Bogtr. Knudsen mindede om den typografiske Forening, der var udbredt over hele Landet og stod i Forbindelse med mange fremmede Landes Foreninger, hvorledes den havde skabt faste Taxter i Kr.ania, og mente han, at Kampen herom maaske skulde føres i Smaabyerne til Vinteren.

De fleste udtalte sig i Tilslutning hertil, men mente dog, at det vilde blive vanskeligt i Smaabyerne at danne Fagforeninger.

Under disse Diskussion gav enkelte Talere Sidehug til de politiske Partier her i Landet. Høire ventede man ikke noget af, og Venstre syntes kun at lokke Arbeiderne ved gyldne Løfter for selv at kunne beholde Ledelsen.

Fostvedt, Arendal, huskede godt, hvorledes Nedenæs Amts Storthingsrepræsentanter havde opvartet med et for Arbeiderne smigrende Valgprogram i 1883. Nu stod de dog alle 4 mod almindelig Stemmeret og havde været med paa at bevilge Kr. 25000 til en Kongevogn.* Han mente, disse Repræsentanter burde kastes, og at Arbeiderne i det hele taget ikke maatte stole hverken paa Høire eller Venstre, men paa sig selv. I samme Retning udtalte sig de fleste, hvoriblandt C. Jeppesen og Knudsen, Kr.ania og Rise, Bergen; men dette Spørgsmaal, om Arbeiderne skulde stille sig som eget Parti, kom under særskilt Behandling siden, og derfor vedtog man efter nogen videre Diskussion følgende af Jeppesen forslaaede Udtalelser:

«a. Arbeidermødet vedtager, at de bestaaende Arbeider-Samholds- og Fagforeninger sammensluttes ved en centraliseret Hovedledelse.

b. Hovedledelsen maa stedse være i Besiddelse af det nød-

vendige Materiel til Bedømmelse af de foreliggende Situationen; derfor maa der udvexles Beretninger mellem Hovedledelsen og Forbundsforeningerne saa ofte, som det bestemmes i Lovene.

c. Det ansees for nødvendigt, at der med passende Mellemrum afholdes Landsmøder; endvidere at Hovedledelsen, naar Midler dertil gives, sender dygtige Medlemmer Landet rundt, hvis Opgave det skal være at danne Afdelinger af Arbeider- og Fagforeningerne.

d. Af største Betydning for Samarbeidet er et eller flere Blade, der virker paa samme Grundlag og gjør Arbeiderne bekendte med Nødvendigheden af at gennemføre de i Programmet nævnte Punkter samt sprede Oplysning om det nuværende økonomiske Systems Fordærvlighed, og som kan fremme den politiske Arbeiderbevægelse.»

Mødet hævdes derpaa for den Dag, da Kl. var 8. Næste Dag skulde man tage fat paa Programet for den nye Arbeiderorganisation.

Mødet havde givet et godt Indtryk, Diskussionen var ført med Sindighed og Ro, og Talerne lempede sig saa godt som muligt efter hverandre. Det gjaldt jo at sætte sine personlige Ønsker tilside og ved de Erfaringer fra de forskjellige Byer, som Repræsentanterne indehavde, skabe et Arbeide, som kunde blive modtaget af alle Landets Arbeidere, saa at Arbeidermødet ikke skulde holdes forgjæves.

Mandag begyndte Mødet Kl. 9 Form. Lovkomiteen havde arbeidet en Times Tid iforveien og foreslaaet, at den nye Organisation skulde gives Navnet: «Det norske Arbeiderparti». Dette havde ingen imod.

Som Punkt 1 paa Det norske Arbeiderpartis Program var alle enige om at sætte almindelig Stemmeret, men enkelte vilde tillige vedføie direkte Valg og én Valgdag over hele Landet. Valgdagen skulde være Fridag. En Taler fremsatte Forslag om, at Kvinder ogsaa skulde have Stemmeret. Efter noen Diskussion, hvorunder alle for sin personlige Del vilde have de fremsatte Tilføielser, men dog ikke troede dem passende paa Programmet, blev enstemmig vedtaget som Punkt

* Kun Lindstøl og Lilleholt stemte for Kongevogn. [Fædrelandsvennens anmerkning.]

1. Almindelig Stemmeret.

Fra flere Talere blev det fremhævet, at Programmet maatte være moderat og ikke alt for radikalt. Det maatte kun optage saadanne Krav, som var fuldt erkjendte af Landets Arbeidere, og som de derfor alle kunde samle sig om at gennemføre. De som mest søgte at afsile Programmet i denne Retning var Kristiansandsrepræsentanterne Lode og Knudsen samt Det Norske Arbejderforbunds Repræsentant Pettersen ligesom enkelte «Samholds»mænd. Derimod aabenbarede der sig mindre Ængstelighed hos de fleste Kristianiarepræsentanter, navnlig Socialisterne. De troede, at Arbeiderne nu var vaagne, og at man derfor ikke behøvede at være saa lysræd. Herimod indvendte de andre, at Erfaring havde lært dem det modsatte paa enkelte Steder. De var endnu uoplyste og bundne af Kapitalen. Mod bedre Vidende handlede Arbeiderne mange Steder, saaledes som Driftsherren ønskede det. I Kristianssand f.Ex. havde Arbeidere underskrevet Protestadressen mot Juryloven i Sommer, uagtet de ønskede Jury saa fuldt som nogen. En af Repræsentanterne, Lode, havde ogsaa mistet sit Arbeide, fordi hans Driftsherre ikke vilde vide af hans Virksomhed for at forbedre Arbeidernes Kaar. Jeppesen, Kristiania, havde bedre Mod paa Landarbeiderne. Saaledes havde han fra forskjellige Steder modtaget Breve, som opfordrede til at arbejde med Kraft paa Arbeidernes Reisning i vort Land. Han mente, at Arbeiderne maatte fordre, hvad de vilde have; før fik de ikke noget. Da enkelte indvente, at de lidet kunde udrette uden Stemmeret, sagde Jeppesen, at de kunde udrette meget og havde udrettet meget til de andre Klassers Fordel; Venstre f.Ex. vandt netop sine politiske Seire ved Arbeidernes Hjælp. De Herrer politiske Ledere havde, da det stod paa Spil, peget paa den Masse af Arbeidere, der stod bag dem, og netop af Rædsel for denne Masse havde Høire og de andre Modstandere maattet give sig. Vilde man saa staa frem og sige, at Arbeiderne ikke kan udrette noget uden Stemmeret? Nei det er Massen, der har Magten! Han foreslog en Kjæmpepetition til Stortinget saalydende:

«I Bevidstheden om, at den almindelige Stemmeret er den Grundvold, hvorpaa ethvert Lands Lovgivning maa hvile, hvis Samfundets Udvikling skal gaa roligt for sig, udtaler Arbeidermødet i Arendal sig for Nødvendigheden af den almindelige Stemmerets Indførelse. Undertegnede norske Borgere giver

ved vore Underskrifter denne Resolution vor Tilslutning».

Resolutionen blev enstemmig vedtaget og skal siden cirkulere rundt Landet for at samle Underskrifter.

Mødet hævedes Mandag Middag Kl. 1.

Arbeidermødet begyndte sit Arbejde igjen Mandag Efterm. Kl. 3. Det skal her bemærkes, at Deltagerne benyttede Tiden godt, saa de ogsaa i dette viste, at de vare virkelige Arbeidere. Møderne begyndte Kl. 9 Morgen og holdt paa til 9-10 Aften med et Par Timers Middag. Frokost og Mellemmad holdtes ikke. Her er Exempel for lignende Samlinger af Mænd, der skal arbejde i forskjellige Interessers Tjeneste. Maatte kun den nedsatte 15-Mands Komite, hvori Arbeidernes Interesser af vor folkelige Regjering er udelukket, maatte den gjøre sit Arbejde saa fort, da vilde der spares en Del Penge af Statskassen. Disse kongelige Kommissioner fik en Del Paapakning af Arbeidermødet, navnlig lastede Kristianiarepræsentanterne, Jeppesen og Knudsen, deres Sammensætning. Arbeiderkommissionen f.Ex., som særlig skulde repræsentere og varetage Arbeidernes Interesser, var sammensat af Folk, der i alt væsentlig havde Interesser stik modsat Arbeiderne og led af den betydelige Mangel, at den ikke havde Kjendskab til Arbejderforholdene i Landet og ikke kjendte Arbeidernes Ønsker. Kunde man vente noget af en saadan Komite? Nei, det var formeget, mente Bogtrykker Knudsen. Derfor maatte Arbejderne tage Sagen i sin egen Haand. Man havde ogsaa begyndt at gjøre lidt i denne Retning, idet enkelte Arbejder- og Fagforeninger i Kristiania og Bergen havde indleveret til Stortinget en omhyggelig udarbejdet Lov om Normalarbejdsdag, om Kvinders og Børns Arbejde i Fabriker, Sundhedsforskrifter m.m. Denne Lov, som var udarbejdet og drøftet af Arbejderne selv, kunde derfor trygt anbefales, og da Arbeidermødet netop behandlede som Post 2 paa Programmet Normalarbejdsdag, mente de det i Forbindelse hermed kunde opstille denne Arbejdsbeskyttelseslov. Herimod indvendtes af flere, at man ikke kunde opstille en Lov, som var saa lidt kjendt af Forsamlingen.

Bogtr. *Knudsen* (Krania) skildrede med stor Veltalenhed, hvor nødvendig en Arbejdsbeskyttelseslov var. Nu var det saa, at Børn, naar de kom fra Skolen, saavidt fik spist, før de sendtes paa Fabriker for at arbejde; de havde derved en Arbejdsdag

paa mindst 11 Timer, og dette var formeget for smaa Børn. Dertil fik de en daarlig Pleie, fordi Arbeidernes trange Kaar gjorde, at alle i Familien, selv frugtsommelige Mødre, maatte søge Erhverv ude. Ligeledes maa man nu arbeide under dræbende usunde Forhold paa mange Steder. I Cellulosefabrikker f.Ex. strømmede tidt Blodet af Arbeidernes Mund og Næse, fordi Driftsherrerne for at skrabe mer til sig benyttede Svovl, istedetfor Soda, som er dyrere.

Man maatte kræve en Lov, som forbød Kapitalen at undergrave Arbeidernes Sundhed, ja ligefrem dræbe dem.

Rise fra Bergen gav ogsaa nogle Exempler paa, hvorledes Kapitalen ruinerede Arbeidernes baade økonomiske og Helbredsforhold. Han omtalte, hvor overfladisk og ligegyldig Myndighederne forholdt sig ligeoverfor den blandt Arbejderne herskende Nød. En komunal Komite skulde i afvigte Vinter undersøge en store Elendighed, der som Følge af Arbeidsløsheden fandtes blandt Byens Arbeidere. Til den Ende begav Komiteen sig ud paa Vandring i Arbeidernes Hjem. Det var fine Herrer i denne Komite, som ikke vilde røre formeget op i Elendighedens Boliger; derfor gjorde de det kort og godt. De kom ind i Husene og besaa Bohavet og Væggene, noterede sine Bemærkninger og gik ud. Efter denne Undersøgelse kunde den Stakker, som havde nogle Skilderier hængende paa Væggen, eller den, som havde nogenlunde Møbler, være sikker paa ikke at faa nogen Hjælp, selv om de ikke vidste, hvor de skulde faa Mad til den Dag. Det ligger i Sagens Natur, at de andre Stænder ikke vil løfte Arbeideren.

En Politibetjent trøstede en Flok paa 300 sultne Arbeidere, som forlangte Hjælp, med den Beretning, at nu sad der en Arbejderkommission og arbeidede fort til deres Gavn; nu skulde det snart blive godt.

Alle Talere var enige om at opstille en Normalarbejdsdag paa Programmet, derimod var der Meningsforskjel med Hensyn til at nævne nogen Tid for Dagens Længde. Lode (Kr.sand) foreslog «høist 9 Timer» og støttedes heri af enkelte Talere; medens Flertallet var imod. Forslaget faldt efter nogen Debat mod 5 St. De, som stemte imod var nok for en endnu kortere Arbejdsdag; men de fandt det heldigst ikke at nævne nogen Tid paa Programmet.

Derefter vedtoges enstemmig som Programmets Punkt

2. Indførelse af en Arbejdsbeskyttelseslov med Normalarbejdsdag.

Det 3die Punkt om Beskatningsmaaden indleddes af *Andr. Hansen*, Arendal. Han viste, hvor uretfærdig den nuværende Beskatningsmaade er, idet en Arbejderfamilie betaler ligesaa meget til Statskassen som en Millionær. Cirka 60 Kroner gaar der hvert Aar ud af Arbejdernes Lomme til Staten, og endda har ikke denne Arbejder Stemmeret, fordi, siger man, at han ikke har Pligter. Kan noen nægte, at han her har Pligter jevnslides med de største i Samfundet? Den fattige Arbejders Penge, som udsuges af ham til Tolden, skal siden overlades vore godt lønnede Embedsmænd, som rolig spiser op de Penge, Arbejderen saa saart trænger selv for at stille lidt paa sin Sult. Disse Embedsmænd gjør selv intet for at skaffe Føde, de er ikke produktive Folk ligesaalidt som Krigere, Politi og Tyve. Tiden er nu kommen, da Arbejderne bør kræve en Forandring i dette Barbari; man maa ialfald kræve Ophævelse af Tolden paa Nødvendighedsartikler og istedet Indførelse af dirkede Skat.

I tilslutning hertil udtalte alle Talere sig; dog mente Lærer *Johnsen*, at man burde gaa forsiktig og gradvis fremad. En Indkomstskat vilde vække et Ramskrig imod sig.

Holm fra den Soc. Dem. Forening, Krania, oplyste, at Norge var det eneste Land i Europa, hvor der ikke betaltes Indkomstskat. I Schweiz og flere andre Lande var Indbyggere, som ikke tjente t.Ex. 600 eller 800 Kr., aldeles skattefri. Hos os er Arbejderen næsten uden Rettigheder, men Pligter har han. Direkte Skat og almindelig Stemmeret vilde hæve Arbejderen i moralsk Henseende.

Fleere Talere fremholdt, at den skjulte Maade, hvorpaa Skatten nu trækkes af Arbejderen, maatte ombyttes med en, som viste hvor Pengene gik hen. Det var et rimeligt Forlangende, at den som betalte Pengene ogsaa fik vide, hvor og til hvilket, han betalte dem.

Efter nogen yderligere Debat blev enstemmig vedtaget Programmets Punkt

3. Al Told paa Nødvendighedsartikler ophæves og direkte Skat i stigende Skala indføres.

Som Punkt 4 blev derpaa foreslaaet, at Organisationen skulde hjælpe Arbejderne ved Støtte i Arbejdsløshed, fremkaldt af Arbejderne selv eller af Driftsherren (Arbejdsnedlæggelser).

Herom herskede der Enighed, ja enkelte saa netop heri den største økonomiske Ophjælp for Arbeideren. Man saa, at de andre Samfundsklasser for længe siden var enige om at holde sine Priser oppe (Handelsstanden, Rederne, Haandværket), hvorfor saa ikke Arbeiderne, som mest trænger der? Arbeiderne har ikke forstaaet den Kunst at værdsætte sine Varer — sit Arbeide, og derfor levede de nu paa Sultekost.

Enkelte vilde have indtaget i Programmet Bestemmelse om Bidrag i Anledning saadanne Arbeidsnedlæggelser; men de fleste holdt paa, at dette skulde optages i Lovene. Tvungne Bidrag fandt man uheldige; thi Arbeiderne havde endnu ikke saapas aabent Øie for en Organisations Gavnlighed, at de vilde ofre nogen til den. Man haabede alligevel at faa Bidrag ad frivillig Vei; thi de enkelte bevidste Arbeidere i de forskjellige Foreninger vilde nok støtte.

Enstemmig blev derpaa vedtaget som Punkt

4. *Arbeiderorganisationen vil støtte berettigede og anerkjendte Arbeidsnedlæggelser.*

Rise fra Bergen foreslog som ny Post paa Programmet: «Der arbeides hen til, at alt Akkordarbeide ophører, og at Timebetaling sættes som Basis for Lønsarbeidet.»

Dette Forslag faldt efter en kort Debat mod 2 St., idet man syntes det var mindre paakrævet rundt Landet til at staa som Programpunkt.

T. Lode (Kr.sand) foreslog, at: «Arbeiderorganisationen vil hævde Lovlydighed og Ædruelighed.»

Forslaget, som er første Post i «det norske Arbeiderforbunds» Program, fandt dog ikke Tilslutning fra Flertallet. Især var *Jeppesen* og *Knudsen*, Kr.ania, imod det. De mente, at Arbeideren ikke var mindre lovlydig eller mindre ædruelig end de andre Samfundsklasser og derfor ikke behøvede saadant paa sit Program mere end disse. Repræsentanten for «Arbeiderforbundet», Kr.ania, talte ogsaa imod det, fordi hans Forening stod i Begreb med at stryge det paa sit Program. *Lode* og *O. Knudsen* fra Kr.sand samt «Samholds» Formand, *Fostvedt*, holdt paa Forslaget, baade fordi det vilde tilbagevise enhver Mistanke om Lovbrud fra Arbeidernes Side, samt fordi Arbeideren mer end andre maatte beflitte sig paa Ædruelighed, da han ikke havde Raad til at kaste sine Penge bort i Drik.

Efter en længre, tildels hidsig Debat faldt Forslaget mod 5 St. (*O. Knudsen* havde før Afstemningen forladt Salen).

Mødet hævdes derpaa efter Afsyngelsen af: «Arbeider, staa modig i Fylkingen frem» osv.

Tirsdag Morgen kom *Hr. Pettersen* (Arbeiderforbundet) strax frem med et Par Forslag til Programpunkter. Han vilde optage Arbeiderforbundets Poster: «Fri og offentlig Retspleie», samt «Arbeidernes Andel i Arbeidets Netto-utbytte».

Den sidste Post blev diskuteret først.

Mange udtalte sig imod, fordi de ikke fandt det passende at optage flere Punkter paa Organisationens Program; men enkelte, hvoriblandt *Jeppesen* og *Knudsen* (Krania) talte imod det i Realiteten.

Bogtr. *Knudsen* klargjorde for sin Mening i en længre Tale. Han mente bl.a., at Reformen vistnok før havde været yndet; men at den nu var et tilbagelagt Stadium ude i Europa. Reformen vilde ikke hjælpe Arbeideren; tvertimod vilde den lette for Driftsherrerne. Han beviste sine Udtalelser ved Citater af *Bebel*, som ved Beregninger havde godtgjort, at Arbeidernes Andel i Udbyttet vilde bevirke en Synken af deres faste Løn; idet Arbeideren blev mere flittig, mere sparsom og trængte mindre Opsyn. Følgen heraf var, at Driftsherren vilde tjene mere, medens Arbeiderens Løn vilde falde ned til det Lavmaal, han trænger til at leve af. — *Stuart Mill* var ligeledes imod dette System. Arbeidernes Løsen maatte være: det fulde Udbytte af sit Arbeide, og derfor maa Staten overtage al Produktion.

Lode talte ogsaa imod Forslaget, da Programmet efter hans Mening ikke burde optage flere Poster. Han kunde nok indrømme, at Reformen vilde virke godt for der første, men i Længden vilde den falde tilbage paa Arbeidernes egne Skuldre. Det samme var Tilfældet med andre paa Programmet optagne Punkter; selv Normalarbeidsdag vilde i Længden trykke Lønnen ned.

Da flere Talere udtalte sig for at afslutte med Programmet, tog Forslagsstilleren sit Forslag tilbage, og da et Forslag om, at de andre foreslaaede Programsager udsættes til næste Repræsentantmøde, blev vedtaget, bortfaldt Behandlingen af det andet Programforslag.

Enstemmig vedtoges derpaa:

«Hovedledelsen blir enig om, hvilke Sager der skal opstilles,

og forbereder dem til næste Repræsentantmøde».

Nu kom den nedsatte Komites Lovforslag under Behandling. Overskriften:

«Regler for det forenede norske Arbeiderparti»

blev enst. vedtaget.

Lovene blev derpaa oplæste og vedtagne Punkt for Punkt næsten ordlydende efter Komiteens Forslag.

Kun § 8 undergik en større Forandring og vedføiedes et Tilæg. Enkelte af §§ne skal her gjengives ordlydende.

§ 1. Det forenede norske Arbeiderparti har til Opgave at virke til Gjennemførelse af efterstaaende Program:

- 1) Almindelig Stemmeret.
- 2) Indførelse af en Arbeidsbeskyttelseslov med Normalarbeidsdag.
- 3) Al Told paa Nødvendighedsartikler ophæves og dirkede Skat efter stigende Skala indføres.
- 4) Arbeiderorganisationen vil støtte berettigede og anerkjendte Arbeidsnedlæggelser.

I dette Øiemed skal Partiet:

- a. udsende dygtige Medlemmer for at organisere Landets Arbeidere i Fag- og Arbeiderforeninger —
- b. saavidt gjørligt søge udgivet Arbeiderblade, Flyveblade, Arbeiderskrifter og lignende, der skal virke paa Grundlag af nærværende Program og sprede Oplysning om det nuværende økonomiske Systems Fordærvlighed.
- c. ved alle Valg, saavel til Storthing som Kommunestyrelse, optræde selvstændig og kun stemme paa Valgmænd, der vil virke for Gjennemførelse af Partiets Program.

§ 2. Adgang til at slutte sig til det forenede norske Arbeiderparti tilstedes alle Landets Kropsarbeidere, samt enhver nu bestaaende Arbeider- (Samholds) og Fagforening, der anerkjender Partiets Program.

Denne siste § blev ogsaa enst. vedtaget, idet de, som før havde talt for ubegrenset Adgang for alle Samfundsklasser, bøiede sig for de fremkomne Udtalelser imod, ligesom Lovkomiteen selv havde optaget «Kropsarbeidere» paa Grund heraf.

Der vakttes lidt Debat om § 3, som omhandler Pengebidrag, idet enkelte talte for tvungne Bidrag.

Komiteens Indstilling om frivillige Bidrag blev dog vedtaget; thi det fremholdtes saa stærkt, at de tvungne Bidrag vilde hindre de forskjellige Foreninger fra at slutte sig til Organisationen. Ved Indmeldelsen maa dog enhver Forening betale Kr. 5, som skal anvendes til Bestridelse af Udgifter for Hovedledelsen.

§ 4 omhandler de forskjellige Foreningers Repræsentation paa Landsmøtet, som skal holdes hvert Aar. Enhver Forening, stor eller liden, har Ret til at sende lige mange Repræsentanter paa dette Møde, nemlig indtil 8. Enkelte Fagforeninger har Ret til at sende 1 Repræsentant.

Disse valgte Repræsentanter sammentræder ifølge § 5 altsaa 1 Gang aarlig til et Landsmøde og vælger en Hovedbestyrelse paa 5 Medlemmer med 3 Suppleanter. Ligeledes 3 Revisorer. Hovedbestyrelsen fungerer 1 Aar, og Landsmødet bestemmer for hvert Aar, hvor Hovedbestyrelsen skal have Sæde. Hovedbestyrelsens Kasserer stiller en passende Garanti.

§§ 6 og 7 blev likesaa enst. vedtagne.

§ 8 blev efter en længre Debat endelig vedtaget saa:

«Saasart en Forening inden et bestemt Distrikt har vedtaget eller anerkjent en Arbejdsnedlæggelse inden Distriktet, skal vedkommende Repræsentanter eller Repræsentant strax forinden Arbejdet nedlægges til Hovedbestyrelsen indsende Beretning derom tilligemed nøiatige Opgaver angaaende Aarsagen og Omfanget af den mulige Arbejdsnedlæggelse samt Meddelelser om de førte Forhandlinger til en fredelig Løsning. Hovedbestyrelsen skal da strax expedere de indk. Opgaver og Meddelelser til samtlige Repræsentanter og Foreninger inden Partiet og tillige ledsage disse Meddelelser med et Opraab til at indsamle Pengebidrag til Understøttelse af Arbejdsnedlæggelsen. Ligeledes skal Hovedbestyrelsen af yderste Evne virke for Støtte gennem de til Partiets Raadighed staaende Blade.

En stedlig Fagforening, som ikke har sluttet sig til de centraliserede Fagforeninger af samme Fag maa dog have den lokale Arbejderforenings, eller hvor saadan ikke findes, Hovedbestyrelsens Samtykke til Arbejdsnedlæggelsen, førend den er at betragte som anerkjendt.»

Som man af denne § ser, ligger det i den enkelte Forenings Magt at nedlægge Arbejdet og anerkjende Nedlæggelsen.

«§ 9. Arbejdsnedlæggelser bør ikke erklæres af Arbejdere,

som ikke er organiserede i en Fagforening og der bør ikke gribes til Arbeidsnedlæggelse, før alle fredelige Midler, som staar til Raadighed, er bleven forsøgt uden Resultat. Foreningerne bør derfor kun understøtte saadanne Arbeidsnedlæggelser, som er iværksatte af en Forening, efterat det har vist sig umuligt at komme til en fredelig Løsning.» Enst. vedtaget.

Loven indeholder 10 §§, hvoraf enkelte er meget lange.

Angaaende Arbeidsnedlæggelser ytrede der fra alle Talere, at de norske Arbeidere er taalmodige og lovlydige, saa der ikke saa ofte blev Tale om saadanne. Tvertimod gyste de fleste tilbage for en saadan alvorlig Ting — et Tilfælde som satte den fattige Arbejder fuldstændig paa bar Bakke, som kastede Broen af for hans tidligere Arbejdsforbindelser og stillede ham overfor Sult og Elendighed — som kort sagt ødelagde hele hans Fremtid, dersom ikke Arbeidsnedlæggelsen løb heldig af. Derfor vilde den norske Arbejder betænke sig, før han gjør saadant, og kommer det engang saavidt, saa er der ingen Fare for, at Arbeidsnedlæggelsen er uberettiget. Imidlertid vil der nok gaa Aarrækker hen, før det norske Arbejderparti faar noget videre med Arbeidsnedlæggelser at gjøre.

Lovene var altsaa vedtagne og Resolutionerne kom derfor under Behandling. Det var allerede sent paa Aftenen, og for at blive færdig den Dag, var man nødt til at gaa fort frem. Et Forslag om at de foreslaaede Resolutioner kun skulde motive-res ikke debatteres vedtoges derfor. Resolutionerne meddeles nedenfor. De blev alle vedtagne mod i det høieste 3 Stemmer.

Arbeidermødets Resolutioner:

- 1) De Delegerede fra forskellige Arbejder- og Fagforeninger, samlede paa Arbeidermødet i Arendal, udtaler som sin Overbevisning, at saavel Kvinder som Mænd bør have Stemmeret.
- 2) Arbeidermødet udtaler sig for direkte Valg til Storting. Valgdagen skal være én over hele Landet og være en Fridag.
- 3) Arbeidermødet i Arendal anser en Normalarbejdsdag som en Nødvendighed. Likeledes Forbud mot ukonfirmerede Børns Arbejde, samt Indskrænkning i Kvinders og unge Menneskers Arbejde i Fabriker og Værksteder. (Denne Resolutionen tilstilles Arbejderkommissionen).

- 4) Do. do. udtaler Nødvendigheden af, at det norske Arbejderparti repræsenteres saa talrigt som mulig ved det af Fællesstyret for de norske Arbeidersamfund paatænkte Møde paa Hamar næste Sommer for om muligt at faa anerkjendt Arbejderpartiets Program.
- 5) Do. do. do. sig for Nødvendigheden af Dannelsen af Fagforeninger blandt Landarbejderne i hver Kommune, hvilke det bør være enhver Landsdels Centralforenings Pligt at tilse samt udøve den Ledelse, der i saa Henseende kan udøves for at Byernes og Landets Arbejdere kan blive solidariske med hverandre og organiserede saaledes, at de kan optræde som et bestemt Arbejderparti for at ivaretage hinandens fælles Interesser. Derfor anser Arbeidermødet det for nødvendigt, at der af al Kraft virkes for Gjennemførelse af saadanne Love, som kan forskaffe Landarbejderne en bedre social Stilling.
- 6) Do. anser det uheldigt, at der eksisterer mer end et Partiorgan i hver By og anbefaler de nu i Kristiania bestaaende 2 Blade, «Arbeideren» og «Soc.Dem.» at slutte sig sammen til et Organ.
- 7) De af Foreningen inden Organisationen udgivne Blade bør, hvis det er nødvendigt, støttes af ved til det Øiemed fra Foreningerne indsamlede Bidrag. Likeledes bør saavidt muligt udgives Flyveblade og Arbeiderskrifter, hvor Foreningerne ikke har noget eget Organ.
- 8) En Udskrift af det her vedtagne Program tilligemed de Statsmagterne vedkommende fattede Resolutioner besørages af Hovedbetyrelsen oversendt Regjeringen.

Efterat Arbeidermødet derpaa havde bestemt, at en foreløbig Hovedbestyrelse skulde vælges af de nu samlede Repræsentanter, og at dens Sæde for dette Aar skulde være i Arendal, skredes til Valg med saadant Udfald:

Til Hovedbestyrelsen:

Sagarb. A. Andersen, Formand,
 Redakt. Andr. Hansson, Sekretær,
 Skomagarsv. Andersen Helle,
 Hattemagersv. A. Nilsen,
 Sagarb. Halberg.

Suppleanter:

Snedkersv. A. Tellefsen,

Skræddersv. Nordstrøm,
Stenarb. I. Paulsen,

Revisorer:

Arb. M. Pedersen,
Lærer O. Johnsen,
Typograf Th. Heimdal,

Kl. var nu henimod 10 om Aftenen, og dette Partiets første Landsmøde afsluttedes derfor med nogle korte taler af Jepsen, Kr.ania, Hansson, Arendal, Fostvedt, Do., Rise, Bergen, samt den nyvalgte Formand A. Andersen.

Den nyskabte Organisation ønskedes Fremgang, Repræsentanterne ønskedes Held i sin Kamp for at løfte Arbeidet osv. Efter Afsyngelsen af en Sang skiltes man herpaa og drog hver til sit.

Maatte Arbeidermødet bære Frugt for Landets Arbeidere!